

SK

SK

SK

KOMISIA EURÓPSKÝCH SPOLOČENSTIEV

Brusel, 11.3.2009

KOM(2009) 115 v konečnom znení

OZNÁMENIE KOMISIE RADE A EURÓPSKEMU PARLAMENTU

Správa o pokroku pri vytváraní vnútorného trhu s plynom a elektrickou energiou

{SEC(2009) 287}

OZNÁMENIE KOMISIE RADE A EURÓPSKEMU PARLAMENTU

Správa o pokroku pri vytváraní vnútorného trhu s plynom a elektrickou energiou

A. SÚVISLOSTI

Liberalizácia trhu EÚ s elektrickou energiou a plynom, ktorá sa začala pred niekoľkými rokmi, prispela k oživeniu odvetvia energetiky. Pomohla v tomto odvetví rozvinúť podnikateľský potenciál, pričom mala priaznivé účinky na rôzne iné činnosti súvisiace s energetikou, od výroby rozličných foriem obnoviteľnej energie až po vytvorenie finančných trhov s energetickými derivátmi. Účastníci trhu sú teraz lepšie pripravení na nutnosť prispôbovať sa rýchlemu tempu hospodárskych a environmentálnych zmien – najmä pri riešení osobitých výziev, ktoré odvetviu energetiky spôsobujú zmeny klímy. Súčasné správy sú dôkazom skutočnosti, že za ostatných päť rokov došlo na trhu EÚ s elektrickou energiou a plynom k významným zlepšeniam.

Aj keď tento vývoj je povzbudením a podčiarknutím výhod plynúcich z procesu liberalizácie, úplný potenciál liberalizácie sa ešte nedosiahol. Existuje ešte niekoľko oblastí a členských štátov, v ktorých jestvujúce právne predpisy (druhý balík pre vnútorný trh) neboli náležite vykonávané alebo v ktorých sa ukázala potreba nových právnych predpisov. Komisia prijíma opatrenia, aby zabezpečila správne vykonávanie právnych predpisov EÚ na vnútroštátnej úrovni prostredníctvom uplatňovania konaní vo veci porušenia predpisov a aby doplnila právne predpisy o vnútornom trhu o tretí balík pre vnútorný trh s energiou¹. Tento balík prešiel v júni a júli 2008 prvým čítaním v Európskom parlamente. V októbri 2008 sa v Rade dosiahla politická dohoda. Druhé čítanie sa začalo v januári 2009 a prijatie sa očakáva do polovice roka 2009. Tretí balík pre vnútorný trh sa potom bude musieť zaviesť do vnútroštátneho práva.

Jedným z účelov tejto správy je preto identifikovať nedostatky súčasnej situácie a spresniť oblasti, v ktorých sú potrebné ďalšie opatrenia. Zdroje vstupných údajov pre túto správu sú v podstate dva: vnútroštátne správy predložené národnými regulátormi a údaje Eurostatu o koncových cenách. Vnútroštátne správy boli Komisii predložené v druhom polroku 2008 a týkajú sa hlavne roku 2007. Údaje Eurostatu boli k dispozícii za prvý polrok 2008.

B. VÝVOJ V KĹÚČOVÝCH OBLASTIACH A NEDOSTATKY, KTORÉ STÁLE TREBA RIEŠIŤ

1. Vykonávanie právnych predpisov

Viac ako štyri roky po uplynutí lehoty (1. júl 2004) nie je vykonávanie druhej smernice o elektrickej energii a druhej smernice o zemnom plyne² stále plne ukončené.

Viacere štáty vrátane Dánska, Luxemburska a Holandska už obe smernice správne vykonali prostredníctvom vnútroštátnych právnych predpisov. V iných členských štátoch bol takisto zaznamenaný pokrok: Česká republika, Fínsko, Nemecko, Grécko, Lotyšsko, Litva, Slovinsko

¹ Pozri webovú lokalitu Európskej komisie www.ec.europa.eu/energy.

² Smernica 2003/54 a smernica 2003/55.

a Spojené kráľovstvo uviedli svoje vnútroštátne zákony do súladu s právnymi predpismi EÚ po tom, ako Európska komisia vydala odôvodnené stanovisko. V prípade niektorých ďalších členských štátov Komisia musela uskutočniť právne kroky, aby sa zabezpečilo úplné a správne vykonávanie určitých ustanovení. Vnútroštátne zákony sú pod neustálym dozorom Európskej komisie. Z monitorovania súladu s nariadením o elektrickej energii³ a zemnom plyne⁴, ktoré vykonala Skupina európskych regulačných orgánov pre elektrickú energiu a zemný plyn (ERGEG), vyplýva, že plný súlad sa zatiaľ nedosiahol, najmä v súvislosti s právomocami národných regulačných orgánov (NRA) ukladať sankcie a v oblasti transparentnosti a súvisiacich otázkach.

Pokiaľ ide o zemný plyn, zistilo sa, že v niekoľkých členských štátoch je uverejňovanie príslušných vstupných a výstupných bodov, zmluvných a dostupných kapacít, ako aj historických tokov neuspokojivé. Komisia bude ďalej sledovať správne vykonávanie týchto jestvujúcich požiadaviek, pričom sa navyše domnieva, že súčasné požiadavky je nutné ďalej posilniť, aby sa účastníkom trhu poskytovali dostatočné informácie. Ďalšou oblasťou, v ktorej sú potrebné ďalšie opatrenia, sú pravidlá vyrovnávania, ktoré sa v rámci EÚ⁵ dosiaľ veľmi líšia.

Dodržiavanie súladu s nariadením o elektrickej energii a s usmerneniami na riadenie preťaženia sa zlepšuje. Približne v polovici prepojení sa zaviedli vnútrodné mechanizmy prideľovania kapacity; ostatné budú musieť rýchlo nasledovať. Na zabezpečenie plného vykonávania všetkých požiadaviek transparentnosti a spoločný koordinovaný mechanizmus prideľovania kapacít⁶ sú potrebné zlepšenia.

Európska komisia zváži začatie konaní vo veci porušenia predpisov v oblastiach, v ktorých sa nedodržiava súlad so smernicami a nariadeniami o elektrickej energii a zemnom plyne.

2. Integrácia trhu

Kľúčovým predpokladom pre integrovaný európsky trh s elektrickou energiou a plynom je, aby tieto trhy boli adekvátne prepojené a aby sa tieto prepojenia efektívne využívali. Výsledným zvýšením cezhraničného obchodovania sa pomôže zmierniť sila trhu a v nadväznosti na zvýšenie konkurencieschopnosti trhov budú spotrebitelia môcť využívať výhody konkurencieschopných cien a služieb.

Z veľkosti poplatkov za preťaženie⁷ na trhoch s elektrickou energiou vyplýva, že je nutné zvýšiť investície do cezhraničných kapacít, aby sa dosiahla úplná integrácia trhu. Je povzbudivé, že existuje jasná tendencia smerom k zvyšovaniu obchodovaných objemov

³ [Compliance with Electricity Regulation 1228/2003 – An ERGEG Monitoring Report](#), ref. E07-EFG-23-06, 18. júl 2007; Nariadenie 1228/2003 o monitorovaní súladu. Druhá správa, ref. č. E08-ENM-03-05, 4. september 2008, pozri www.energy-regulators.eu.

⁴ Dodržiavanie požiadavky transparentnosti v nariadení o zemnom plyne č. 1775/2005 – monitorovacia správa ERGEG, ref. č. E07-TRA-02-03, 18. júl 2007; Dodatočné požiadavky na transparentnosť. Monitorovacia správa ERGEG, ref. č. E07-TRA-02-03b, 9. október 2007

⁵ Vykonávanie usmernení osvedčených postupov pri vyrovnávaní plynových sietí – monitorovacia správa ERGEG z roku 2008, december 2008.

⁶ Kapitola 5, resp. kapitola 3 usmernení na riadenie preťaženia.

⁷ Členovia ETSO uviedli, že poplatky za preťaženie dosiahli v roku 2007 v krajinách EÚ/EHP celkovú sumu približne 1,7 miliardy EUR v porovnaní s výnosmi z regulovanej siete vo výške 10 – 11 miliárd EUR.

na spotovom trhu energetických búrz⁸, aj keď obchodované objemy stále predstavujú len skromnú časť celkovej spotreby elektrickej energie⁹. Ďalším trendom, ktorý sa dostáva do popredia, je rastúca aktivita obchodníkov na energetických burzách.

Tabuľka 1: Objemy, s ktorými sa obchodovalo na spotovom trhu energetických búrz

	Percentuálny objem spotreby			Počet obchodníkov aktívnych na energetickej burze		
	2006	2007	Δ	2006	2007	Δ
Grécko	102,75	105,70	2,88	24	27	3
Dánsko	96,09	99,16	3,20	neuv.	9	neuvzťahuje sa na tieto údaje
Švédsko	70,22	85,32	21,52	neuv.	150	neuvzťahuje sa na tieto údaje
Španielsko	51,90	80,06	54,25	22	25	3
Taliansko	58,22	65,11	11,83	80	89	9
Fínsko	42,00	45,85	9,16	neuvzťahuje sa na tieto údaje	neuvzťahuje sa na tieto údaje	neuvzťahuje sa na tieto údaje
Portugalsko	0,00	43,63	neuvzťahuje sa na tieto údaje	neuv.	2	neuvzťahuje sa na tieto údaje
Litva	18,88	21,98	16,43	5	5	0
Nemecko	15,60	21,48	37,68	161	192	31
Holandsko	17,14	18,48	7,81	neuv.	neuv.	neuvzťahuje sa na tieto údaje
Rumunsko	7,74	9,32	20,31	neuv.	99	neuvzťahuje sa na tieto údaje
Francúzsko	6,19	9,20	48,73	74	68	-6
Belgicko	0,59	8,43	1325,26	neuv.	24	neuvzťahuje sa na tieto údaje
Spojené kráľovstvo	4,33	4,71	8,97	51	60	9
Rakúsko	2,70	3,73	38,19	37	40	3
Poľsko	1,11	1,60	43,10	neuv.	neuv.	neuvzťahuje sa na tieto údaje
Slovinsko	0,01	0,01	97,45	14	15	1

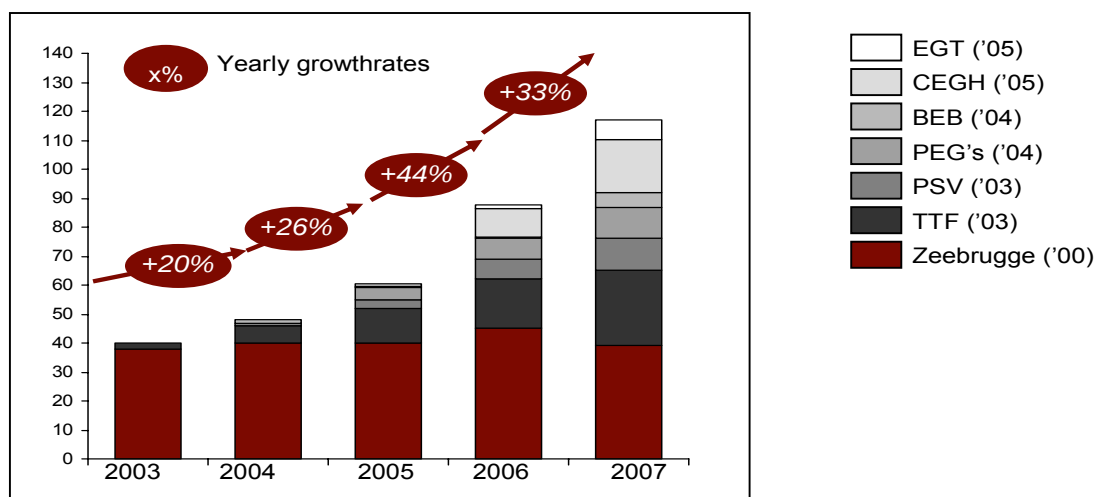
Zdroj: údaje regulačných orgánov

Objemy, s ktorými sa obchodovalo v plynárenských uzloch, v roku 2007 vzrástli o 33 %. Po 44 % náraste v roku 2006 ide o ďalší významný nárast. Fyzicky dodávané objemy sú zatiaľ vo väčšine uzlov v porovnaní s celkovou spotrebou na ich trhoch stále pomerne malé.

Obrázok 2: Objemy, s ktorými sa obchodovalo v európskych plynárenských uzloch (v miliardách m³)

⁸ Je náročné posúdiť vývoj objemu, s ktorým sa obchoduje na mimoburzovom trhu, pretože údaje nie sú ľahko dostupné a overiteľné.

⁹ Rozdiely v spotových obchodovaných objemoch ako percentuálnom podiele na vnútroštátnej spotrebe elektrickej energie neposkytujú ako také údaj o likvidite predmetných veľkoobchodných trhov. Trend zvyšujúceho sa objemu je však zjavný. Pozri prieskum odvetvia, s. 128 – 129.

Zdroj: AT Kearney

Cieľom niekoľkých projektov je zvýšiť integráciu trhu vytvorením novej infraštruktúry. Jedným takýmto príkladom bolo dosiahnutie dohody o vybudovaní nového prepojenia na francúzsko-španielskej hranici. Niektoré významné projekty novej infraštruktúry dostali výnimku z pravidiel regulovaného prístupu tretích strán podľa článku 22 smernice o plyne¹⁰, resp. článku 7 nariadenia o elektrickej energii¹¹.

Regionálne iniciatívy

Regionálne iniciatívy v oblasti elektrickej energie vyústili v určitej miere do konkrétného pokroku: spoločné pridelenie kapacít na taliansko-slovinskej a taliansko-švajčiarskej hranici; vnútrodná priebežná platforma obchodovania na západnom prepojení medzi Nemeckom a Dánskom; cezhraničný systém vyrovnávania na prepojení medzi Francúzskom a Anglickom; vykonávanie prepájania trhov na deň vopred na prepojeniach medzi Nemeckom a Dánskom; a uverejňovanie podrobnejších informácií o zaťažení, preprave a vyrovnávaní (v regióne severnej a strednej a východnej Európy). Každá z týchto udalostí je krokom vpred. V záujme ďalšieho zlepšovania integrácie (regionálnych) trhov by sa malo plánovať vytvorenie jedinej aukčnej platformy a prepájanie trhov¹². Pokrok dosiahnutý v súvislosti so spoločným aukčným úradom v regióne strednej a východnej Európy a úradom na pridelenie kapacity (CASC) v regióne stredozápadnej Európy by mal byť príkladom, ktorý by mali nasledovať aj ostatné regióny.

Pokrok v regionálnych plynových iniciatívach sa dosiahol v týchto otázkach: pre stredoeurópsky plynárenský uzol (CEGH) sa zriadil index cien plynu na deň vopred; vypracovali sa konkrétne plány na zvyšovanie prepojenosti medzi francúzskymi a španielskymi hranicami; práce v severozápadnom regióne sa zameriavali na vyrovnávanie, kvalitu plynu, uzly a transparentnosť. Ďalšia integrácia trhu by si vyžadovala intenzívnejšie zameranie sa na pridelenie kapacít, ponuku služieb, ktorými by sa uľahčilo efektívne obchodovanie s plynom, a zaručenie toho, aby sieťové tarify poskytovali stimuly najmä

¹⁰ 2 projekty na terminály LNG: GATE a Liongas v Holandsku a rozšírenie terminálu LNG Grain v Spojenom kráľovstve; 2 projekty na plynovod: plynovod IGI Poseidon medzi Gréckom a Talianskom a rakúska časť plynovodu Nabucco.

¹¹ Prepojenie BritNed medzi Holandskom a GBR; EstLink medzi Fínskom a Estónskom a prepojenie východ-západ medzi Írskom a Britániou.

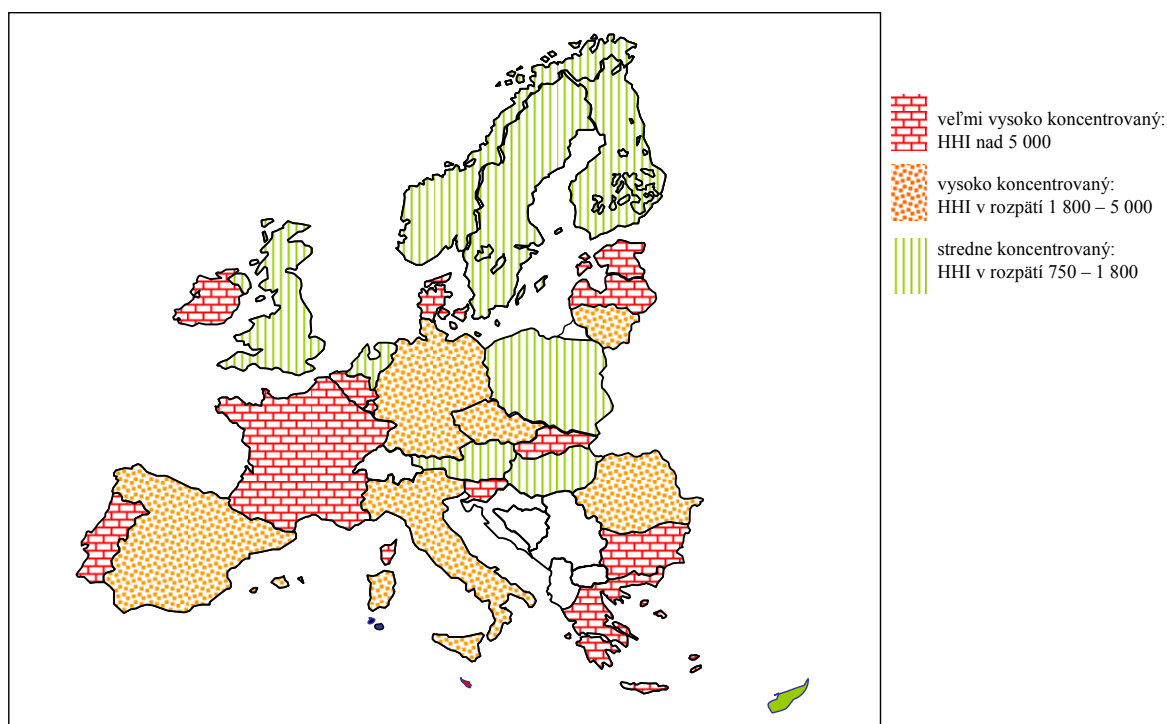
¹² Prepojenie trhov je spôsob pridelenia cezhraničných kapacít prostredníctvom implicitných aukcií na základe ponúk na susediacich energetických burzách.

na cezhraničné investície. Rovnako dôležité je uplatňovať nediskriminačné a transparentné pravidlá vyrovnávania, ktoré sú medzinárodne harmonizované.

3. Koncentrácia a konsolidácia

Na veľkoobchodnom trhu s elektrickou energiou ovládajú v 15 členských štátoch traja najväčší výrobcovia stále viac ako 70 % výrobnnej kapacity. Vysokú mieru koncentrácie na veľkoobchodnom trhu s elektrickou energiou potvrdzuje skutočnosť, že stredne koncentrovaný trh existoval iba v ôsmich členských štátoch.

Obrázok 3: Trhová koncentrácia na veľkoobchodnom trhu s elektrickou energiou (podľa HHI)

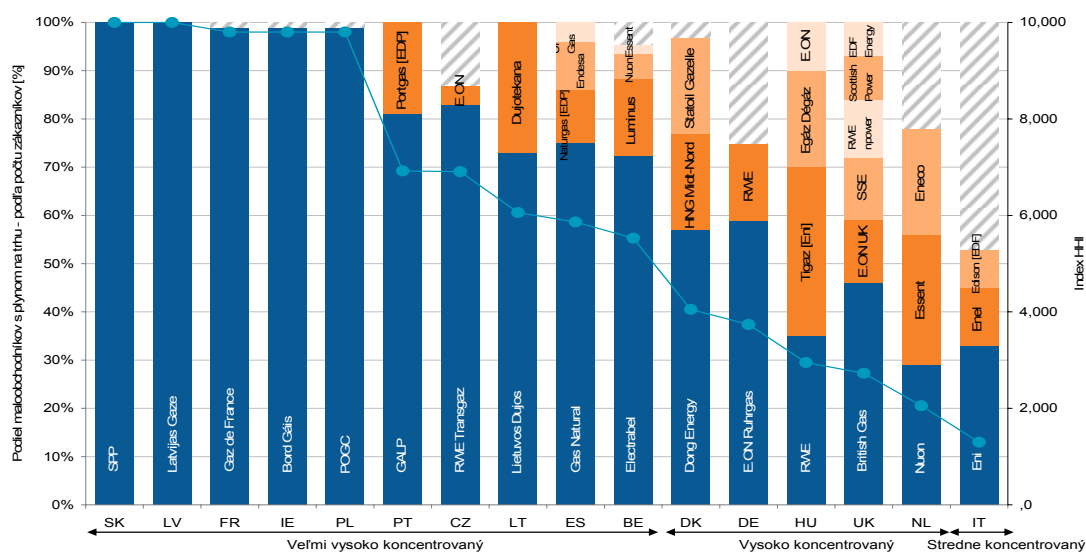

Zdroj: údaje regulačných orgánov

Na veľkoobchodnom trhu s plynom je koncentrácia ešte väčšia. V 12 členských štátoch majú traja najväčší veľkoobchodní výrobcovia 90 % podiel na trhu alebo viac.

Aby sa dosiahol náležité fungujúci maloobchodný trh, sú nutné aj ďalšie vylepšenia. Pokiaľ ide o maloobchodný trh s elektrickou energiou, v 14 členských štátoch bol podiel troch najväčších spoločností na celom maloobchodnom trhu viac ako 80 %. Index HHI naďalej uvedenom obrázku naznačuje úroveň koncentrácie na maloobchodnom trhu s plynom. Trh je stredne koncentrovaný iba v jednom členskom štáte.

Obrázok 4: Koncentrácia na maloobchodnom trhu s plynom

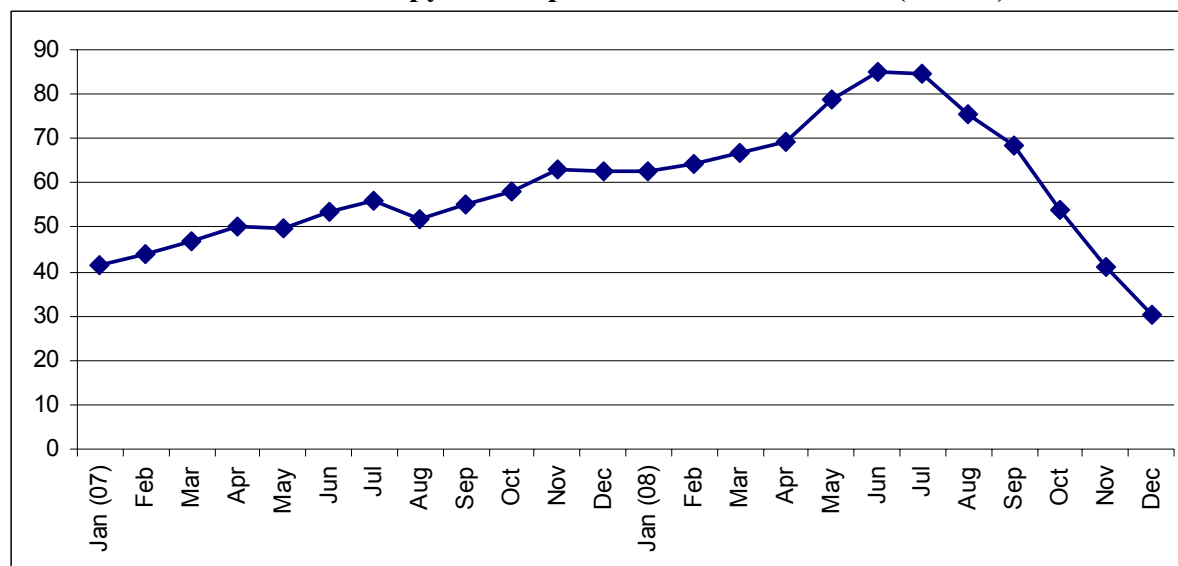

Zdroj: Capgemini

4. Cenové trendy

Ceny elektrickej energie a plynu boli výrazne ovplyvnené stúpajúcimi cenami ropy na medzinárodnom trhu. V prvom polroku 2008 sa priemerná mesačná cena ropy Brent zvýšila za obdobie šiestich mesiacov o 36 %¹³. V období od júla do decembra 2008 sa priemerná mesačná cena ropy Brent znížila o 64 % následkom celosvetovej hospodárskej krízy a klesajúceho dopytu po rope.

Obrázok 5: Okamžitá cena ropy Brent: priemerná mesačná cena (v EUR)

Zdroj: Platts

Keďže cena ropy slúžila ako referenčná cena pri dohodách o dlhodobej dodávke plynu, pohyby ceny ropy na medzinárodnom trhu ovplyvňovali ceny plynu a elektrickej energie. Na lepšie fungujúcom trhu s plynom, pri rôznorodejšom portfóliu dodávky plynu a pri výhodnejších podmienkach na jeho dovoz sa toto prepojenie pravdepodobne oslabí. Na základe doložiek o prehodnocovaní cien sa cenové rozdiely vypočítavajú po určitom období (zvyčajne po 3 až 6 mesiacoch). Klesajúci trend v cenách ropy by sa preto mal premietnuť do nižších cien plynu a elektrickej energie v roku 2009.

Ceny elektrickej energie pre spotrebiteľov v domácnostiach v prvom polroku 2008 sa dosť výrazne líšili, čo je znakom nedostatočnej integrácie trhu. Rozdiely v cenách elektrickej energie medzi jednotlivými členskými štátmi sa dajú vysvetliť pomocou rozličných faktorov. Po prvé, náklady na výrobu elektrickej energie (najmä náklady na skladbu palív) sa rôznia. Druhým prvkom je dostupnosť dostatočnej výrobnnej kapacity. Po tretie, dôležitú úlohu zohráva úroveň hospodárskej súťaže na veľkoobchodnom a maloobchodnom trhu. No a nakoniec, aj regulované ceny vedú k cenovým rozdielom medzi členskými štátmi.

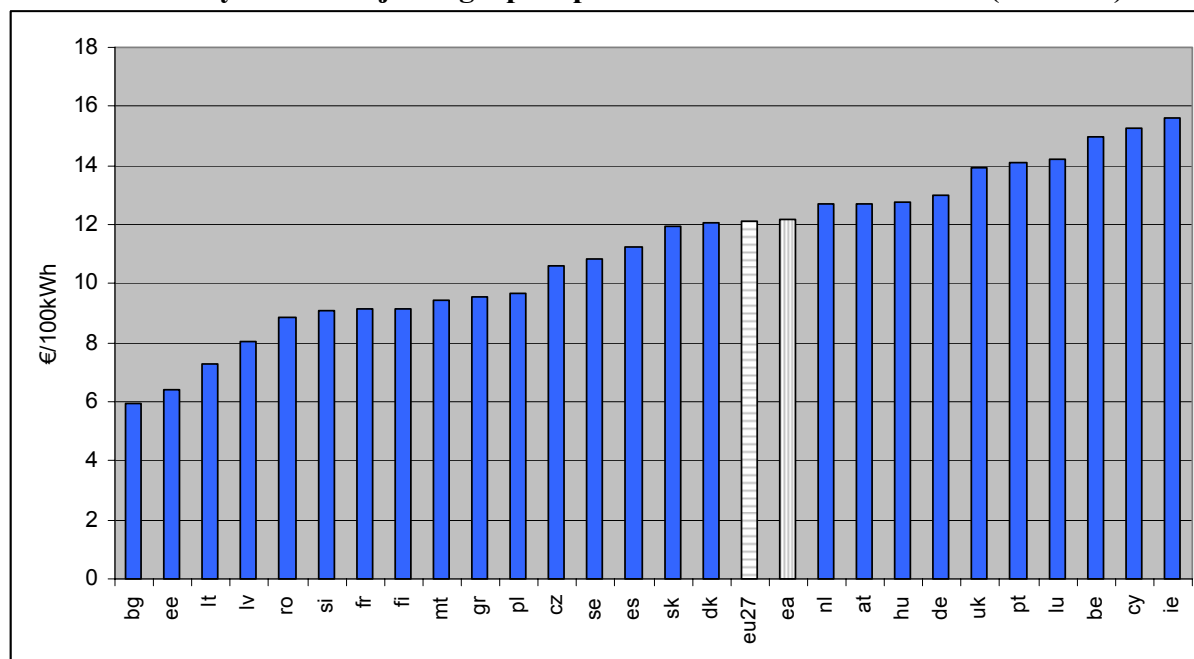
Vo vykazovanom období sa miera nárastu cien elektrickej energie medzi členskými štátmi značne líšila. Ceny elektrickej energie pre domácnosti vzrástli v priemere o takmer 2 %¹⁴. Ceny elektrickej energie pre domácnosti výrazne vzrástli v Maďarsku, Českej republike, Dánsku, Belgicku, Lotyšsku a na Cypre, pričom nárast v tomto období predstavoval viac ako 13 %. Veľké nárasty cien a najvyššie ceny elektrickej energie v absolútnom vyjadrení nie sú

¹³ Priemerná mesačná cena ropy Brent v EUR; porovnanie za obdobie január – júl 2008.

¹⁴ Analýza na základe údajov Eurostatu v EUR, bez daní. Spotreba v kategóriách DC a DD – pozri tabuľku 5.7 v technickej prílohe. Porovnanie za druhý polrok 2007 oproti prvému polroku 2008.

nevyhnutne vzájomne prepojené, s výnimkou Cypru a Belgicka. Írsko má v absolútnom vyjadrení najvyššie ceny elektrickej energie (bez daní) napriek skutočnosti, že ceny sa znížili o takmer 8 %. Z grafu 6 vyplýva, že všetkých päť členských štátov s najnižšími cenami elektrickej energie pre domácnosti má regulované ceny.¹⁵ Preto sa zdá, že rozličné úrovne zvyšovania by mohli byť čiastočne spôsobené osobitnými politickými opatreniami (ako napr. regulovanými cenami). Zároveň sa zdá, že v tých členských štátoch, ktorých rovnováha medzi dopytom a ponukou sa zhoršila, došlo k väčším nárastom.

Obrázok 6: Ceny elektrickej energie pre spotrebiteľov v domácnostiach (bez daní)¹⁶

Zdroj: Eurostat

Ak sa zohľadnia parity kúpnej sily (PPP)¹⁷, ceny elektrickej energie sú vysoké pre domácnosti v Maďarsku, Slovenskej republike, Nemecku, na Cypre, v Dánsku a Poľsku (po započítaní všetkých daní). S výnimkou Nemecka majú všetky tieto členské štáty regulované ceny. Ceny elektrickej energie sú nižšie pre domácnosti vo Fínsku, Francúzsku, Nórsku, Estónsku, Grécku a Lotyšsku.

Ceny plynu pre domácnosti vzrástli viac než ceny elektrickej energie (bez daní): v prvom polroku 2008 o približne 5 – 7 %. Aj tu situáciu ovplyvňujú regulované ceny. V Rumunsku, Írsku a v menšej miere aj Portugalsku spotrebiteľia plynu v domácnostiach mali prospech so zníženia (regulovaných) cien plynu. Podobne aj všetkých sedem najnižších cien plynu sú ceny regulované (Rumunsko, Estónsko, Litva, Bulharsko, Lotyšsko, Maďarsko a Poľsko).

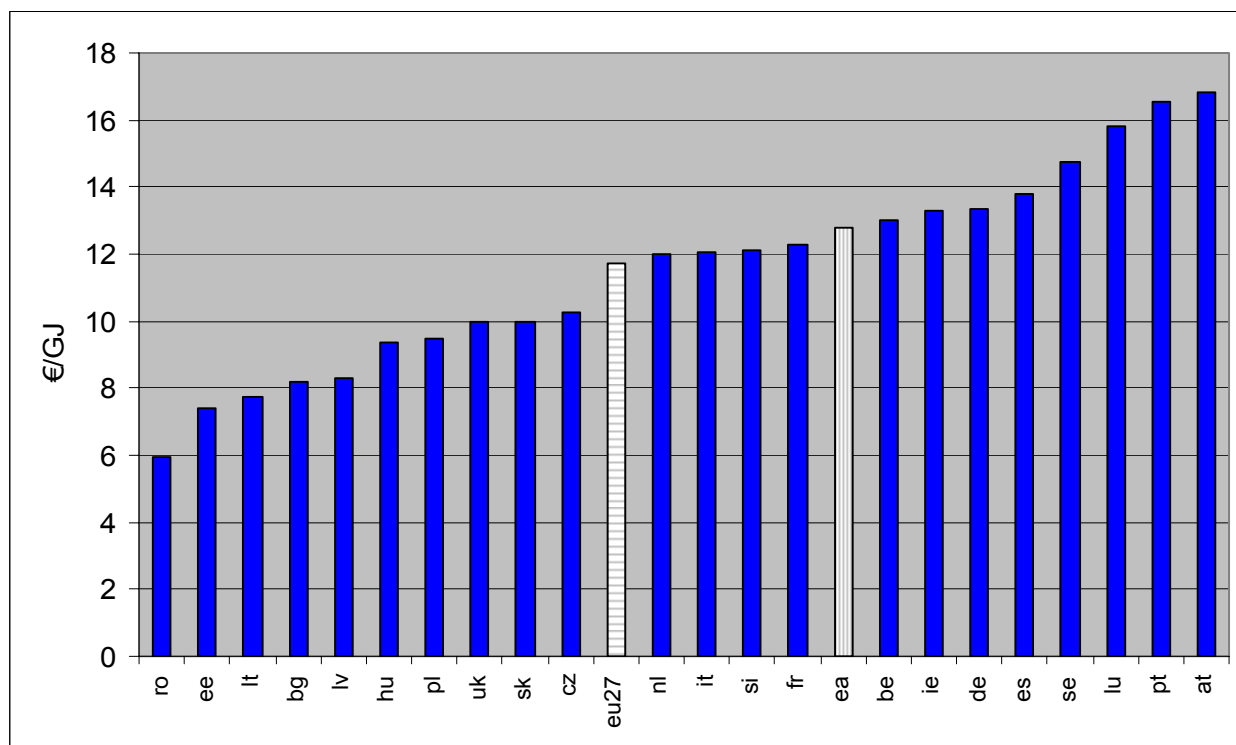
Spojené kráľovstvo má najnižšiu (neregulovanú) cenu plynu pre spotrebiteľov v domácnostiach. Aj v Holandsku sú ceny plynu pomerne nízke. Obidva tieto členské štáty sú významnými výrobcami plynu z domácich zdrojov.

¹⁵ Účinky regulovaných cien sa posudzujú ďalej v texte.

¹⁶ Kategória Eurostatu DC: spotreba medzi 2 500 kWh a 5 000 kWh.

¹⁷ V parite kúpnej sily (PPP – purchasing power parity) sa na vyrovnanie kúpnej sily mien purchasing power používa ich dlhodobovo vyrovnaný výmenný kurz exchange rate. Je tak možné porovnávať rozdiely medzi životnou úrovňou rozličných členských štátov, pretože v PPP sa zohľadňujú relatívne náklady na živobytie a miery inflácie. Pozri tabuľku 5.2 v technickej prílohe.

Obrázok 7: Ceny plynu pre spotrebiteľov v domácnostiach (bez daní)¹⁸

Zdroj: Eurostat

Vo vyjadrení PPP mali najvyššie ceny za plyn spotrebiteľia v domácnostiach vo Švédsku, Bulharsku, Rakúsku, Portugalsku a Slovinsku; najnižšie ceny za plyn boli v Spojenom kráľovstve, Maďarsku, Lotyšsku, Írsku, Francúzsku a Estónsku.

V Holandsku a Švédsku, kde ceny nie sú regulované, boli nárasty cien pre spotrebiteľov (plynu a elektrickej energie, bez daní) v domácnostiach pod priemerom EÚ. Z vysokého percentuálneho podielu zákazníkov, ktorí zmenili dodávateľa v Holandsku, vyplýva, že skutočná hospodárska súťaž na maloobchodnom trhu ozaj pomáha predchádzať výrazným zvýšeniam cien. To isté platí pre ceny elektrickej energie pre domácnosti v Spojenom kráľovstve. Aj keď ceny za plyn pre domácich spotrebiteľov v Spojenom kráľovstve sa zvyšujú, tieto ceny ostávajú vo vyjadrení PPP najnižšie. Dôležitou skutočnosťou je, že indexácia dlhodobých zmlúv na dodávku plynu v Spojenom kráľovstve závisí od zmien ceny plynu v uzloch oveľa viac než v kontinentálnej Európe¹⁹.

Zvýšenie priemyselných cien plynu (v rozpätí 5 – 13 %) v prvom polroku 2008 (bez daní) v porovnaní s druhým polrokom 2007 bolo vo všeobecnosti vyššie, ako zvýšenie priemyselných cien elektrickej energie²⁰. Veľkému zvýšeniu cien plynu čelili aj priemyselní spotrebiteľia vo Švédsku, na Slovensku, v Luxembursku, Nemecku, Belgicku, Českej republike, Maďarsku, Litve a Estónsku. Aj tu rozdiely medzi členskými štátmi naznačujú nedostatočnú hospodársku súťaž na (veľkoobchodnom) trhu a nedostatočnú integráciu trhu.

¹⁸ Kategória Eurostatu D2: spotreba medzi 20 GJ a 200 GJ.

¹⁹ Pozri prieskum odvetvia, s. 105 ff.

²⁰ Porovnaj s priemernými zvýšeniami cien plynu v EÚ v rozličných kategóriách Eurostatu: I1: + 7%; I2: + 9,74%; I3: + 11,79% a I4: + 15,38%.

Pokiaľ ide o ceny elektrickej energie pre priemyselných spotrebiteľov, najvýraznejšie zvýšenia boli zaznamenané v Rakúsku, Belgicku, Českej republike, Maďarsku, na Slovensku, v Lotyšsku a Portugalsku. Tieto veľké nárasty cien a najvyššie ceny elektrickej energie však nie sú nevyhnutne vzájomne prepojené: v prvom polroku 2008 boli najvyššie ceny elektrickej energie pre priemyselných spotrebiteľov zaznamenané na Cypre, v Írsku, na Malte a Slovensku²¹.

5. Nezávislosť prevádzkovateľov sietí

Počas vykazovaného obdobia nastal určitý pokrok v oblasti právneho oddelovania prevádzkovateľov sietí. Funkčné oddelenie na úrovni distribúcie sa vo všetkých členských štátoch povinne zaviedlo od 1. júla 2007. V mnohých prípadoch však prevádzkovatelia distribučných sústav (PDS) dosiaľ postupovali pri účinnom vykonávaní funkčného oddelovania pomaly. Platí to tak pre PDS v oblasti elektrickej energie, ako aj v distribúcii plynu. Členské štáty navyše aj naďalej vo veľkej miere využívajú výnimky z povinnosti oddelenia na úrovni distribúcie: vo vyše polovici členských štátov sa prevádzkovateľom distribučných sústav s menej ako 100 000 zákazníkmi umožňuje oslobodenie od požiadaviek na právne oddelenie, a to pri elektrickej energii aj plyne.

Na úrovni prepravy niektoré členské štáty podnikli kroky až nad rámec súčasných požiadaviek na právne a funkčné oddelovanie. Oddelenie vlastníctva sa vykonalo u 15 prevádzkovateľov elektrickej prenosovej sústavy a u 12 prevádzkovateľov plynovej prenosovej sústavy.

6. Účinná regulácia regulačnými orgánmi

Vo vykazovanom období sa práca Florentského regulačného fóra (pre elektrickú energiu) a Madridského regulačného fóra (pre plyn) sústreďovala na pokrok v oblasti regionálnych iniciatív a dosahovania súladu s nariadením o zemnom plyne a elektrickej energii. Nepretržité úsilie ERGEG a zapojenie radu zúčastnených strán do regionálnych iniciatív a Florentského a Madridského fóra nevedli k vypracovaniu spoločných noriem a postupov pre cezhraničný obchod. Z toho dôvodu sa v návrhoch v rámci nového tretieho balíka Európskej komisie pre vnútorný trh nachádza vytvorenie agentúry pre spoluprácu energetických regulačných orgánov. Hlavnou navrhovanou úlohou agentúry je na európskej úrovni doplniť regulačné úlohy vykonávané národnými regulačnými orgánmi. Vzhľadom na pretrvávajúce obavy o nezávislosť regulačných orgánov v niektorých členských štátoch a vzhľadom na to, že silné regulačné orgány sú nevyhnutné pre riadne fungovanie trhu, cieľom návrhov Komisie je takisto posilniť právomoci regulačných orgánov.

Na uskutočnenie integrácie trhu musí medzi prevádzkovateľmi prenosových sústav existovať aj účinná spolupráca. Komisia preto zodpovednosťou za harmonizáciu pravidiel prístupu do sietí a prevádzkových pravidiel, výmenu informácií medzi prevádzkovateľmi prenosových sústav a koordináciu nových investícií formálne poverí Európske siete prevádzkovateľov plynových a energetických prenosových sústav (ENTSOG a ENTSOE).

7. Zákaznícky rozmer

S cieľom pomôcť pri informovaní spotrebiteľov o ich právach Komisia zorganizovala v celej EÚ informačnú kampaň o spotrebiteľských právach občanov a vypracovala kontrolný zoznam

²¹ Pozri obr. 5.3 v technickej prílohe.

pre európskych spotrebiteľov energie obsahujúci „často kladené otázky“ spotrebiteľov týkajúce sa ich vlastných maloobchodných energetických trhov, ktorý je k dispozícii v ich vlastnom jazyku. Komisia okrem toho uviedla do činnosti občianske energetické fórum²², ktorého cieľom je pomôcť spotrebiteľom tým, že posilňuje ich práva, ktoré existujú v celej EÚ, a poskytuje im jasné a jednoznačné informácie o tom, aké možnosti majú k dispozícii, pokiaľ ide o výber dodávateľa plynu a elektrickej energie. Fórum vypracuje odporúčania zamerané na lepšie uplatňovanie a presadzovanie práv spotrebiteľov energie a zlepšenie fungovania maloobchodných trhov s elektrickou energiou a plynom. Zároveň pripraví odporúčania týkajúce sa účtovania cien. Z prieskumu Eurobarometer v roku 2008 vyplýva potreba ďalej informovať spotrebiteľov o fungovaní vnútorného trhu s plynom a elektrickou energiou²³. Hodnotiacia tabuľka spotrebiteľských trhov je novou iniciatívou Komisie; bude sa vzťahovať aj na elektrickú energiu a plyn a bude zahŕňať kľúčové ukazovatele, ako napr. ceny, sťažnosti spotrebiteľov, zmeny dodávateľov a spokojnosť zákazníkov.

Reakcia spotrebiteľov – zmena dodávateľa

Len malému počtu členských štátov sa podarilo poskytnúť celkové a komplexné údaje o zmenách dodávateľa. Pokiaľ ide o elektrickú energiu, Belgicko a Švédsko uviedli, že za rok 2007 dosiahla ročná miera zmeny dodávateľa na oprávnené odberné miesto na vnútroštátnom maloobchodnom trhu výšku približne 10 %²⁴. Ročná miera zmeny dodávateľov v stredne veľkých priemyselných podnikoch bola dosť významná v Dánsku a Taliansku (vyše 20 %) a v Slovinsku a Švédsku (okolo 10 %). Nórsko, Švédsko, Holandsko a Spojené kráľovstvo zaznamenali najvyššiu mieru zmeny dodávateľa v sektore malých priemyselných podnikov a domácností. Ak sa do úvahy vezme ročná miera zmeny dodávateľov vo vyjadrení na dodávaný objem, vysoké miery zmeny dodávateľa sa uviedli v prípade veľkých priemyselných subjektov v Bulharsku, Luxembursku, Poľsku, Nemecku a Španielsku.

V prípade plynu nie sú k dispozícii konzistentné údaje o zmene dodávateľa. Pokiaľ ide o miery zmeny dodávateľa za celý maloobchodný trh s plynom, len sedem členských štátov nahlásilo údaje za oprávnené odberné miesto; štyri členské štáty uviedli údaje vo vyjadrení na dodávaný objem. Za zmienku stoja miery zmeny dodávateľa (na oprávnené odberné miesto) za malé priemyselné podniky a domácnosti najmä v Holandsku (8,3 %) a v Spojenom kráľovstve (18,4 %). Miery zmeny dodávateľa za celý maloobchodný trh s plynom (vo vyjadrení na dodávaný objem) sú vysoké v Dánsku a Španielsku (+20 %) a v menšom rozsahu aj v Maďarsku a Nemecku.

Medzi členskými štátmi existujú značné rozdiely v miere zmeny dodávateľa, pričom niektoré vyspelé trhy, ako napr. Spojené kráľovstvo, zaznamenávajú relatívne vysokú mieru zmeny dodávateľa a niekoľko iných štátov vykazuje v tejto oblasti nízku či dokonca žiadnu aktivitu. Z nahlásených údajov vyplýva, že na úrovni malých priemyselných podnikov a domácností majú spotrebiteľia elektrickej energie tendenciu byť aktívnejší ako spotrebiteľia plynu.

Regulované ceny

²² Prvé stretnutie „Londýnskeho fóra“ sa uskutočnilo 27. a 28. októbra 2008. Pozri webovú stránku GR TREN www.ec.europa.eu/energy/gas_electricity/forum_citizen_energy_en.htm.

²³ Pozri obrázky 2.6 – 2.8 v technickej prílohe.

²⁴ Pozri tabuľku 2.2 v technickej prílohe.

Ako sa uvádza v oznámení o jednotnom trhu pre Európu 21. storočia²⁵, jednotný trh sa musí naďalej zameriavať na oblasti, ktoré sa týkajú každodenného života spotrebiteľov, napr. spotrebiteľov energie. Toto zahŕňa jestvujúce regulačné ochranné opatrenia EÚ o univerzálnej službe, záväzky služieb vo verejnom záujme ako aj opatrenia na ochranu zraniteľných spotrebiteľov.

Koexistencia otvorených trhov s energiami a regulovaných cien energií je stále medzi členskými štátmi EÚ dosť bežná: viac ako polovica členských štátov má regulované ceny. Regulované ceny elektrickej energie a plynu majú tieto členské štáty: Bulharsko, Dánsko, Estónsko, Francúzsko, Maďarsko, Írsko, Taliansko, Lotyšsko, Litva, Poľsko, Portugalsko, Rumunsko, Slovensko a Španielsko. V Grécku, na Cypre a Malte majú regulované ceny elektrickej energie. Nemecko zrušilo reguláciu cien elektrickej energie v roku 2007 (pre domácnosti a malé podniky). Fínsko má regulované ceny plynu. Vo väčšine členských štátov sa regulácia cien neobmedzuje na zákazníkov v domácnostiach.

Záporné účinky regulovaných cien energií ostávajú významnou obavou pri správnom fungovaní vnútorného trhu s energiami, pretože môžu viesť k narušeniu hospodárskej súťaže (napr. bariéry na vstup nových dodávateľov a odrádzanie od zmeny dodávateľa) a nevysielajú správne signály o cenách (čo má vplyv na investície a stimuly v oblasti energetickej efektivity)²⁶. Mechanizmy na ovládanie cien navyše nemusia byť zlučiteľné s právnymi predpismi EÚ. Ochrana „zraniteľných zákazníkov“ by sa nemala zamieňať za udržiavanie regulovaných cien pre všetkých spotrebiteľov (alebo určité ich kategórie). Na ochranu jednotlivých spotrebiteľov môže byť za určitých špecifických okolností potrebná starostlivo cielená regulácia cien.

C. ZABEZPEČENIE DODÁVOK

Ak má byť v EÚ aj naďalej zabezpečená dodávka energií, v nasledujúcich dvoch desaťročiach sú potrebné zásadné investície. Potvrdzuje sa to v druhom strategickom prieskume Komisie v odvetví energetiky²⁷, pričom Medzinárodná agentúra pre energiu (IEA)²⁸ zastáva rovnaké stanovisko.

Smernicu 2005/89/ES o opatreniach pre bezpečnosť dodávok elektrickej energie a investíciách do infraštruktúry mali členské štáty transponovať do svojich vnútroštátnych právnych predpisov do 24. februára 2008. Do dňa vydania tejto správy oznámilo úplnú transpozíciu smernice 19 členských štátov. Niektoré členské štáty (Maďarsko, Slovensko, Poľsko) uložili na vývoz elektrickej energie obmedzenia, pričom argumentovali bezpečnosťou dodávok. Na základe právnych predpisov EÚ však členské štáty môžu prijímať dočasné ochranné opatrenia iba vtedy, keď je ohrozená fyzická bezpečnosť osôb, zariadení alebo integrita systému.

V prípade plynu je príslušným referenčným dokumentom oznámenie Komisie Európskemu parlamentu, Rade, Európskemu hospodárskemu a sociálnemu výboru a Výboru regiónov o smernici 2004/67/ES z 26. apríla 2004 o opatreniach na zaistenie bezpečnosti dodávok

²⁵ Jednotný trh pre Európu 21. storočia, s. 5, KOM(2007) 724 v konečnom znení.

²⁶ Pozri aj nariadenie o cenách energie pre koncových používateľov. Stanovisko ERGEG (ref. č. E07-CPR-10-03, 18. júl 2007).

²⁷ Druhý strategický prieskum odvetvia energetiky. Akčný plán EÚ pre bezpečnosť a solidaritu v odvetví energetiky KOM(2008) 781 v konečnom znení, 13. november 2008.

²⁸ Vyhliadky svetovej energetiky 2008, IEA, Paríž, 2008, s. 89.

zemného plynu²⁹. Podľa tohto oznámenia nepostačuje súčasný mechanizmus Spoločenstva na to, aby dokázal včas zareagovať na krízu v dodávkach plynu takých rozmerov, ktoré nie je možné zvládnuť prostredníctvom vnútroštátnych opatrení. Okrem toho nedostatkom transparentnosti sa značne sťažuje posudzovanie situácie pri dodávkach plynu v reálnom čase a možných reakcií v rámci EÚ.

D. ZÁVERY

V rokoch 2007 a 2008 sa vynaložilo veľké úsilie na posilnenie hospodárskej súťaže na veľkoobchodnom trhu; významný pokrok sa dosiahol najmä prostredníctvom regionálnych iniciatív. Zároveň sa zdá, že sa prejavil nový trend smerom k budovaniu novej energetickej infraštruktúry. Táto skutočnosť je pri prekonávaní dlhotrvajúcej fragmentácie energetických trhov EÚ veľmi dôležitá. Tento trend bude pokračovať, aj keď to môže určitý čas trvať, pretože na plánovanie a budovanie takejto infraštruktúry sú potrebné dlhodobé perspektívy.

Súčasná správa dáva na otázku, či sa podarilo dosiahnuť vnútorný energetický trh, zmiešanú odpoveď. Zatiaľ čo situácia na zrelších trhoch naznačuje potenciálne výhody liberalizácie trhu s energiami, stále existuje niekoľko oblastí a členských štátov, kde pretrvávajú významné prekážky efektívneho fungovania trhov s elektrickou energiou a plynom. Jednou z hlavných obáv je neúplné vykonávanie európskych právnych predpisov o elektrickej energii a plyne. Z nedávnych skúseností so zvyšujúcimi sa cenami energií vyplýva potreba urobiť z integrácie trhu a zlepšovania cezhraničného obchodovania najvyššie priority. Je preto bytostne dôležité, aby všetky členské štáty náležite vykonávali nariadenia o elektrickej energii a zemnom plyne. Komisia nalieha na členské štáty, regulačné orgány a samotný priemysel, aby čo najrýchlejšie podnikli vhodné kroky. Zámerom 3. balíka pre vnútorný trh je doplniť jestvujúce právne predpisy EÚ, pričom tento balík sa nesmie použiť ako výhovorka pri neadekvátnom vykonávaní existujúceho 2. balíka pre vnútorný trh. Európska komisia zväži začatie konaní vo veci porušenia predpisov v oblastiach, v ktorých sa nedodržiava súlad s ustanoveniami smerníc a nariadení o zemnom plyne a elektrickej energii.

V súvislosti s koncentráciou trhu je napredovanie vo všeobecnosti pomalé. Najmä niektoré veľkoobchodné trhy stále trpia obmedzenou mierou hospodárskej súťaže a nedostatkom likvidity.

Existujú náznaky, že situácia na maloobchodnom trhu sa čoskoro zlepší. Členské štáty by mali investovať ešte viac úsilia do toho, aby o zmenách dodávateľov poskytovali komplexné informácie.

Jednou z hlavných problematik vykazovaného obdobia bol nárast cien energií, ktorý čiastočne spôsobila zvyšujúca sa cena ropy na medzinárodnom trhu. Toto zvýšenie zapríčinilo výrazné nárasty koncových cien energií. V niektorých členských štátoch priemyselní spotrebitelia čelili výraznejším zvýšeniam cien ako v iných. Od leta roku 2008 sa ceny za primárne zdroje energie výrazne znížili. Hospodárskou súťažou a otváraním trhu by sa malo zabezpečiť, že toto znižovanie cien sa preniesie na koncových spotrebiteľov.

Aj keď krátkodobé riešenia, ako napr. regulované ceny, sa môžu pri rýchlo rastúcich cenách energií javiť ako výhodné, v tejto správe sa zdôraznili pravdepodobné následky takýchto opatrení: podkopáva sa dôvera investorov, odrádza sa ich vstup na trh a všetky výhody

²⁹ KOM(2008) 769 v konečnom znení, 13. november 2008, k dispozícii na webovej lokalite GR TREN.

vnútorného trhu s energiami sa vystavujú riziku. V priebehu nasledujúcich dvoch desaťročí musí EÚ, podobne ako ostatné časti sveta, vyriešiť potrebu zásadných investícií do infraštruktúry. Len dobre fungujúci vnútorný trh s elektrickou energiou a plynom totiž môže v dlhodobom výhľade vysielat' správne cenové signály a povzbudiť tak príchod investícií.